

Артикулацията в джаз музиката

Дон Джиаюн

1. Приложение на артикулацията при саксофона

Артикулацията (Articolazione) е основен музикален термин, който определя звученето на един тон или музикална фраза. Тонът в музиката е подобен на израза на нашите думи. Всеки саксофонист има свои собствени артикулационни характеристики и личен стил на изпълнение, които се базират на основните елементи на артикулацията. Усвояването на тези основни елементи е много важно при изучаването на джаз саксофон и прави музикалните фрази по-изразителни, като поддържа ритмичното изпълнение и височината на тона.

Фиг. 1 “Anthropology” – Charlie Parker

Ако в горния пример всеки тон се изпълнява стакато, фразата би прозвучала твърде механично, освен това би било много трудно да се изсвири в по-бързо темпо. Опитните изпълнители прибегват към фразиране и макар фразата да е една и съща, в различните интерпретации тя звучи съвсем различно.

Фиг. 2 “Anthropology” – Charlie Parker

В горния пример е представена същата фраза, но с отбелязване на свързаността между нотите, което променя звучността на самата фраза. Този способ се усвоява след упорито слушане, изучаване и подражаване на големите саксофонисти като Лестър Йънг, Чарли Паркър, Кенънбол Адърли, Сони Ролинс.

До XVII в. композиторите рядко са отбелязвали артикулацията в нотния текст. През бароковия период тя е била произволно определяна от музикантите по време на репетиции. През бароковия и класическия период започва да се преподава артикулация чрез метода на сравняване на езикови изрази един с друг. “През деветнадесети век има някои стандартизирани и широко използвани артикулации в западната музика. Тези артикулации са отбелязвани от музикантите по отношение на акцент, стакато, кратък акцент, портаменто и др.”¹ При изпълнение на класическа музика, музикантите свирят според артикулацията, отбелязана от композитора. Артикулацията в джаза и артикулацията в класическата музика служат за по-добро изразяване в музиката и за обогатяване колорита на музиката. За разлика от

¹ Яо Юан. Анализ на произношението на саксофона в джаза. Шанхайската музикална консерватория. 2020.

класическата музика, в джаз партитурите обикновено няма отбелязана артикулация и музикантите разчитат на собствените си навици. Всички артикулационни знаци се определят от музиканта по време на неговото изпълнение. В допълнение, поради характеристиките на импровизацията в джаза, паузите също са се превърнали в специална артикулация, която може да се контролира от изпълнителя по желание. Например в процеса на ежедневната ни комуникация ние не мислим за паузите между нашите изречения, но мислим за думите, които трябва да бъдат изразени след това. Това всъщност е нашият процес на "говорене" и той се превръща в едно с нашите артикулационни навици.

Овладеяването на правилната джаз артикулация е ключът към успешното изпълнение на джаз музика. Преди всичко трябва да се овладее добре техниката „стакато“. При свирене на саксофон в класически стил повечето артикулация е „стакато“. По време на изпълнение трябва да се подчертава стойността на всеки един звук. Преценява се кои тонове трябва да бъдат изпълнени в „стакато“ и кои – по-приглушено, тъй като в повечето джаз произведения няма никакви щрихи, или само са отбелязани по-дългите „легато“ пасажи. Това е така, главно защото джаз музикантите имат традиция да предават музиката по слух, което дава възможност на изпълнителя да използва различни стилови похвати, да проявява повече въображение и да изразява по-добре своята емоционалност.

2. Обратен акцент

Стакато с обратен акцент е много важно при джаз саксофона и също така е важна част от усещането за суинг в джаза, затова можем да го забележим в импровизациите на почти всеки изпълнител.

Използва се втората половина на осмината нота в позицията на тона, след това легато към първата половина на следващия тон. Тоест, упражняване легато от втората половина на осминковото делене към първата половина на следващата нота. При изпълнението на стакато езикът не трябва да е прекалено твърд, а да бъде мек и непрекъснат. Трябва да се поддържа непрекъснатост между тоновете.

Фиг. 3 (нотация)

Фиг. 4 (реално изпълнение)

Понякога в нотацията има просто дълго легато или комбинация от дълго легато и стакато, в такъв случай отново се използва стакато с обратен акцент.

Фиг.5 (нотация)

Фиг.6 (реално изпълнение)

3. Ghost notes

В джаз музиката се използват и скрити ноти, т.е. когато нотите в първата половина на такта са в по-силна мелодична позиция и трябва да бъдат подчертани, нотите във втората половина на такта, които са в по-слаба позиция, често трябва да бъдат “скрити”, “...така че в повечето случаи „скритите ноти” се срещат във втората половина на такта.”² Разбира се, понякога се появяват и в предния такт. “Скритите ноти” се отбелязват със знаците "(") "x".

Фиг.7 (нотация)

² Хефнър, Треиси Лий. Тайните на саксофона: 60 стратегии за изпълнение за напреднал саксофонист. Scarecrow Press, 2013.

Фиг.8 (реално изпълнение)

В своята интерпретация на „Confirmation“ Декстър Гордън използва ghosting ноти на първо и второ време от трети такт, както и на второ време от четвъртия такт на фразата.

Фиг.9

4. Артикулация с висок акцент

При нея се използва акцентиране върху най-високия тон на музикалната фраза. Точно такава артикулация използва Кенънбол Адърли в „Work Song“.

Фиг.10

Артикулацията с висок акцент може да се използва не само в най-високите тонове в такта. Ако възприемем първите две и последните две времена на един и същи такт за отделни единици, в

тях също може да се използва артикулация с висок акцент. В долния пример най-високият тон в първите две времена е G, а в последните две времена – A, съответно при изпълнението на тези два тона се използва артикулация с висок акцент.

Фиг.11

5. Музикални фрази с шестнайсетини ноти в бързо темпо

В някои музикални фрази с шестнайсетини ноти, поради по-голямата бързина на изпълнение, доста саксофонисти вместо да изпълняват всички тонове стакато, избирателно изсвирват стакато само някои, които би трябвало да бъдат акцентирани. Например, в долната диаграма тоновете от второ до четвърто време от втори такт обикновено се изпълняват предимно легато, а ключовата нота, т.е. първата нота от такта се изсвирва стакато или с акцент.

Фиг.12 Charlie Parker – „Confirmation”

6. Основни нотации в джаза: “>”, “—”, “^”.

Разбира се, има и други знаци, като дълго портаменто, късо портаменто и т. н., но тези три знака са най-основните в джаз изпълнението.

”>” е дълго ударение, което означава, че нотата е подчертана и се изпълнява пълното време на тази нота.

„—“ е дълъг звук, което означава време с непрекъснат дъх и пълна трайност на нотата.

„^“ е кратко ударение, което означава, че дадена нота е подчертана и тази нота е изсвирена за кратко.

След добавянето на такива знаци мелодията сякаш оживява.

Фиг.13

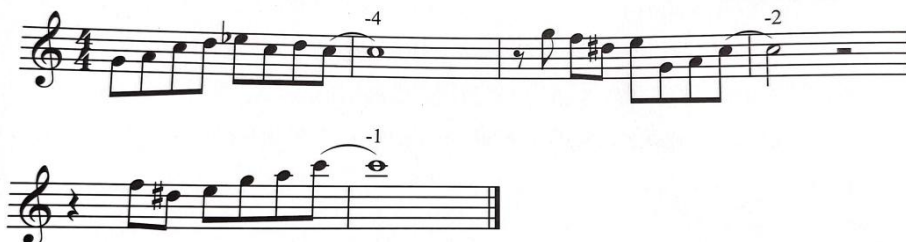
7. Стоп с език

”Когато свирим в бигбенд, често при завършване на някой тон се използва придържане на платъка с език.“³ Този способ за завършване на тона се нарича стоп с език и се прилага при появата на знак за акцент “^”.

³ Хуанг Хе. Обучение на джаз биг бенд. Музикални инструменти, 2017(01):50-51.

Понякога в нотацията на бигбенда се срещат знаците “-1 -2 -3 -4”:

Фиг.14

В горния пример знакът "-4" означава, че тонът се „отсича“ на четвърто слабо време със стоп с език; "-2" означава, че тонът се „отсича“ на второ слабо време със стоп с език; „-1“ означава, че след края на тона, в първия удар на следващия такт се използва стакато за „отсичане“ на тона. Ако не е специално отбелязано в партитурата, диригентът на бигбенда по време на репетиции обикновено подканя музикантите сами да си отбележат знаците върху нотите, така че изпълнението на бигбенда да бъде безукорно.

8. Scat singing

При джаз изпълнения на живо е обичайно пианистът и басистът да си тананикат в синхрон с мелодията, която импровизират. Големият джаз тромпетист Луис Армстронг разви този вид тананикане в уникален начин на пеене: Scat Singing. Когато учим някоя мелодия, можем да си я тананикаме, опитвайки се да намерим специфичния ритъм и усет.

Фиг.15

Фиг.16

Пример 15 представя изпълнение на класическата гама До мажор.

Пример 16 представя изпълнението на същата гама в джазов стил.

Скат пеенето (scat singing) е форма на вокална импровизация, при която не се използват значещи срички или няма никакви думи. Звучите „Do-Da-Wu-Di“ нямат реално значение, но носят усещане за това как звучат джаз фразите. “В края на 20-те години в джаз формации като тази на Дюк Елингтън инструменталистите използват различни вокални техники и заглушени звуци, имитирайки човешки глас“⁴

⁴ Столоф Б. Scat!: техники за вокална импровизация. Gerard and Sarzin Publishers, 1999.

Заклучение

Освен овладяването на горепосочените основни елементи в джаз интонацията трябва да осъзнаем, че изпълнението на една и съща мелодия може да бъде съвсем различно в зависимост от различното свързване на тоновете в музикалната фраза. Има редица определящи фактори – например темпо, стил на свирене, интерпретация на мелодията от страна на изпълнителя. Някои изпълнители предпочитат да използват стакато с обратен акцент; други при изпълнение от суинг произведение в средно темпо изсвирват някои фрази в последователно стакато; има и немалко саксофонисти, които изпълняват бързите музикални фрази основно легато, като стакато изпълняват само тоновете в по-високия регистър на инструмента или онези, които трябва да бъдат подчертани. Ето защо, когато изучаваме мелодия, първо трябва да свикнем с употребата на стакато в обратен акцент и след това постепенно да развиваме способността да изсвирваме безгрешно всеки един тон от мелодията, така че да постигнем лекота и консистентност в изпълнението.

Джазът се характеризира с това, че всеки джаз музикант използва свой собствен, уникален тон и начин на звукоизвличане, за да изрази своето музикално разбиране. Трябва внимателно да слушаме записите на големите джаз саксофонисти и да се осланяме на опита на нашите предшественици, за да открием подходящата за нас джаз артикулация и постепенно да развиваме свой собствен изпълнителски стил.